

7. Гуцалюк М.В., Антонюк П.Є. Щодо сутності електронної (цифрової) інформації як джерела доказів в кримінальному провадженні. Криміналістичний вісник. 2020. № 1(32). С. 37- 49.

8. Digital footprint.URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_footprint#cite_note-1

9. Adam M. The iphone meets the fourth amendment. UCLA Law Review. 2008. Vol. 27. P. 27–58

10. Enhanced cooperation and disclosure of electronic evidence. URL: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/opening-for-signature-of-the-second-additional-protocol-to-the-cybercrime-convention>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАГАЛЬНОВИЗНАНИХ МІЖНАРОДНИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ У ГАЛУЗІ ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Глобенко Г. І.,
Харківський національний
університет внутрішніх справ

В демократичних країнах світової спільноти існує позиція, згідно якої права людини не є внутрішньою справою окремої держави. З огляду на вказане, міжнародним співтовариством розроблено низку документів, положення яких отримали визнання як керівних, ключових принципів і стандартів здійснення справедливого правосуддя. Як відомо їх приписи також стосуються забезпечення прав і свобод людини, яка залучається до сфери кримінального судочинства. У руслі загального процесу правової інтеграції, активним учасником якого є Україна, зближення національного законодавства з цими стандартами є природним і необхідним.

Основні принципи і норми, що безпосередньо підкреслюють цінність прав і свобод людини мають місце у багатьох міжнародно-правових актах, серед яких центральне місце посідає Загальна декларація прав людини 1948 р., яку ще називають «видатним документом в історії людства». Втім, трактуючи права і свободи як невід’ємну цінність людини, Загальна декларація у ст.29 передбачає конкретні вимоги до їх правомірних обмежень з боку держави. При цьому, допускаючи можливість їх обмеження у виняткових випадках, її положення безпеліційно забороняють «...займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації» (ст. 30).

Слід зазначити, що значна частина прав людини, закріплених в Загальній декларації, поміж інших, безпосередньо стосуються кримінального процесу, зокрема: а) «кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» (ст. 3); б) «кожна людина, для визначення її прав і обов’язків і для встановлення обґрунтованості пред’явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і

безстороннім судом» (ст. 10); в) «кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту» (ч. 1 ст. 11) тощо. Окреслені положення на рівні засад кримінального провадження мають місце і в нормах національного законодавства.

Права людини, з досліджуваного питання, отримали своє закріплення і в регіональних нормативно-правових актах, зокрема, в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятій Радою Європи 4 листопада 1950 р. Одним із найважливіших кроків щодо реалізації взятих на себе Україною зобов'язань щодо розвитку демократичних інститутів, які відповідають розробленим європейським співтовариством стандартам і критеріям, є ратифікація Україною цієї Конвенції. Вказаний чинник надав право її громадянам на звернення з індивідуальними скаргами до Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ), в рішеннях якого особлива увага акцентується на забезпечення реалізації права особи на справедливий судовий розгляд кримінального провадження упродовж розумного строку. Цей підхід є цілком правильним, оскільки будь яка особа, яка потрапляє в орбіту кримінального судочинства, прагне не залишатися занадто довго під тягарем обвинувачення. Проте, швидкість не має впливати на повноту та неупередженість розслідування і судового розгляду, оскільки поверхневе і поспішне розслідування та судовий розгляд цілком обґрунтовано викликають сумніви у можливості досягнення завдань кримінального провадження.

У Європейській конвенції чітко і лаконічно визначаються основні права осіб, водночас окремі аспекти щодо забезпечення їх реалізації не в повній мірі знайшли своє належне відображення як в кримінальному процесуальному законодавстві України, так і в практичній площині щодо їх втілення правозастосовними органами. Засада розумності строків (ст. 28 КПК України) безпосередньо впливає із завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України) і цілком узгоджується з положеннями ст. 6 Європейській конвенції, згідно якої «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом...».

Під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення мають бути виконані або прийняті в розумні строки, тобто в такі, що є об'єктивно необхідними для їх виконання (ч. 1 ст. 28 КПК України). До того ж, вони не можуть перевищувати передбачені КПК України строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень. У цьому сенсі законодавець розкриваючи зміст розумності строків цілком слушно використовує термінологію «невідкладно», «першочергово», «найкоротший строк». У контексті розгляду досліджуваного питання зазначимо, що строк, який можна вважати розумним, не може бути однаковим для всіх справ, а отже це поняття є виключно оціночним, тобто таким, що визначається у кожному конкретному випадку зважаючи на сукупність всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення. З огляду на вказане законодавець у приписах ч. 3 ст. 28 КПК України цілком обґрунтовано визначає критерії розумності строків

кримінального провадження: а) складність кримінального провадження; б) поведінка учасників кримінального провадження; в) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень. В цій нормі фактично дублюються положення рішень ЄСПЛ щодо критеріїв оцінювання розумності строків судового розгляду. Втім, напрацювавши певні критерії оцінки розумності таких строків судового розгляду, ЄСПЛ не визначає конкретних строків, які доречно вважати розумними або нерозумними. Отже, поза уваги залишилось питання, що безпосередньо стосуються визначення терміну розумний строк та його обчислення.

Детальний аналіз практики ЄСПЛ з прав людини, приписів чинного законодавства свідчить, що розумні строки встановлюються законодавцем з метою належного забезпечення гарантій особи як від необґрунтованого та надмірного затягування розпочатого щодо неї кримінального провадження так і від штучного пришвидшення судового розгляду в найкоротший час. Отже, суттєвим чинником для встановлення факту дотримання розумних строків є не лише загальна тривалість відповідного кримінального провадження, а й виправданість часових витрат на проведення процесуальної дії або прийняття процесуального рішення.

Слід мати на увазі, що крім засади розумних строків положення ст. 7 КПК України також передбачають, що зміст і форма кримінального провадження має відповідати й іншим загальним засадам, до яких відносяться: а) забезпечення права на захист; б) таємниця спілкування; в) невтручання у приватне життя тощо. Отже, всі засади мають бути враховані і жодна з них не може бути реалізована за рахунок порушення іншої. З цього випливає, що швидкий розгляд справи не надає підстав застосувати засаду розумності строків, коли таке застосування порушує реалізацію інших засад кримінального провадження.

Резюмуючи викладене слід констатувати, що теоретичні і практичні питання, пов'язані з темою дослідження, що вкрай важливі як для своєчасного виконання процесуальних дій і прийняття відповідних рішень, так і в цілому для кримінального провадження потребують подальшого більш ґрунтовного вивчення і унормування в положеннях законодавства.